

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ՇՆՈՒՆԴ ՅԻՍՈՒՍԻ

Յիսուս—Քրիստոս ...

Մարդացած Աստուած՝ Աստուած ճշմարիտ ...

Այսպէս կ'անուանէ զայն Հոգի՛, քրիստոնէական հաւատքը. այսպէս կը բանաձեռէ զայն դաւանանքը, և դուն ալ այդպէս պէտք է հաւատաս ու դաւանիս զայն անկեղծօրէն։

Յիսուս հիմնադրեց է, ինչպէս զիստեա, Հոգի՛, մեր լոյս կրօնքին, և հիմնադրեց՝ մեր ուղղափառ հաւատքին, հետեաբար հիմնադրեց ու հիմնադրեց՝ «Թագաւորութեանը երկնքին», ըսել կ'ուզեմ՝ մեր նոր կեանքին, մեր սիրով կեանքին. սիրով փրկուած, սիրով վերստացուած ու սիրով ապրելի մեր անմահ կեանքին ...

Յիսուս—Քրիստոս ...

Մարդացած Աստուած՝ Աստուած նւիրիս ... Մարդեղութիւնն իրեն և ծնունդն ի Հօրէ իրրեւ Միածին Որդի, նիւթեր հաւատքի՝ թող նիւթերը չըլլան, ի՞մ քաղցր Հոգի, ո՛չ իմին տկար և ո՛չ ալ քուկին անձար մտքի թոթովանքին։ Եւ ըսեմ յաճախ և դուն ըսէ՛ միայն միամիտ ու բացարձակ հաւատքիդ շնչովդ, — «Աստուած յԱստուծոյ և լոյս՝ ի լուսոյ ...»։

Ամէն ծնունդ՝ խորհուրդ է ինքնին — և ի՞նչն է այն տիեզերքի մէջ, որ չէ՛ կամ չըլլայ խորհուրդ։

Ծնունդն իր — Յիսուսին — և Աստուածայայնութիւնը, Հոգի՛, «Խորհուրդ մե՛ծ է և սքանչելի ...»։ Անձառելի այդ հրաշքին ըմբռնումին թո՛ղ տանի մեզ մեր ապրումով՝ փորձառութիւնն ու գիտութիւնը աստուածային իր կեանքին։ Խորհուրդը լսկ չի թափանցեր անոր անթափանցելի վարազովին ...

Կարդանք անգամ մը, եթէ կ'ուզես, պատմութիւնը սքանչելի այս ծննդեան։

«Եւ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդը այս

կերպով էր. անոր մայրը՝ Մարիամ, Յովսէփին նշանուած, զեւ իրարու քով չեկած՝ Ս. Հոգիէն յղացուած զոնուեցաւ։ Եւ Յովսէփ, անոր այրը, արդար մարդ ըլլալով՝ և չուզելով զայն խայտառակել, մտածեց ծածկաբար զայն արձակել։ Եւ մինչ անիկա այս բանը կը մտածէր, ահա Տիրոջ հրեշտակը երազի մէջ անոր երեցաւ և ըսաւ. Յովսէփ, Դաւթի՛ որդի, մի վախնար քեզ առնել քու Մարիամ կինդ, որովհետեւ անոր ծնունդը Ս. Հոգիէն է։ Որդի մը պիտի ծնանի, ու անոր անունը Յիսուս զնես, որովհետեւ ան ժողովուրդը պիտի փրկէ իր մեղքերէն։ Եւ այս ամէնը եղաւ իրապէսով կատարուի Տիրոջմէն ըսուածը, մարգարէին ձեռքով՝ որ կ'ըսէ. — «Ահա կոյսը պիտի յղանայ ու որդի պիտի ծնանի, և ասոր անունը Իմամանուէլ պիտի կոչեն, որ կը թարգմանուի Աստուած մեզի հետ։ Եւ Յովսէփ քունէն արթննալով՝ ինչպէս Տիրոջ հրեշտակը իրեն հրամայեց, այնպէս ըրաւ, ու իր կինը քովն առաւ։ Եւ չէր գիտեր զայն՝ մինչև իր անգրանիկ որդին ծնաւ, ու անոր անունը Յիսուս դրաւ»։

Հէքեաթի պէս քաղցր ու զբաւիչ, հոգի՛ օրրոգ, սի՛րտ անդորրոգ պատմութիւնն է այս Յիսուսի Ծննդեան։ Գիտե՛ս, Հոգի՛, անով սնած է մանկութիւնդ և զայն աւետոյ հրեշտակաց երգովն օրօրուած է անմեղութիւնդ, կանգ մի՛ առնիր ուրեմն, Հոգի՛, մէկը միւսէն անո՛յլ, աղուո՛ր, խորհրդաւո՛ր, հոգեպարա՛ր դրուագներուն Յիսուսի ծննդեան այսկերպ սքանչելի պատմութեան։ Յիշէ՛ սախայն և հոգեզմայլ դիտէ կուռ ու կուշտ, հանդիսաբանը նոր սեղման նախասօնին. գիտէ՛ կ'ըսեմ՝ մտերք ծննդեան ...

Ըսէ՛, Հոգի՛, ինչո՞ւ այդպէս այլալեցար, ինչո՞ւ հոն կը նայիս այդպէս պի՛շ պի՛շ, ըսէ՛, մի՛ ամէնար, մանաւանդ մի՛ վախնար. հոն ի՞նչ տեսար ...

Ո՛հ, հասկցա՛յ ...

Ապշի՛ր, Հոգի՛, հիմա չեմ գարմանար ... Զգո՛յլ միայն, չգայթակղիս մըռալ տեսքէն, մո՛ւթ, աղտեղի՛ և զարշաբո՛յր այդ Ախտին։ Յառէ՛ աչքերդ հոն, բարձրացիր՝ զերթ ծիրկաքին լուսափողփող՝ Ս. Մարտին, զոր լեցնող տա՛ք, խնկարո՛յր,

փրփո՛ւր փրփո՛ւր խաբերուն մէջ, իբր կա-
կուղ օրրանի, տե՛ս Կոյս Մարիամը — Աս-
տուածածի՛ն . . . :

Տեսա՞ր, Հոգի՛, թէ՛ մին և թէ՛ միւսը
. . . խանձարրապատ գետեղած է հոն, «Ան-
բաւելին երկնի և երկրի»՝ իր մանուկը նո-
րածին . . . :

* *

Ինչո՞ւ սակայն — պիտի հարց տաս —
այդ Ախտը՝ ծննդավայր Յիսուսին, «Տի-
րօջը երկնի և երկրի . . . »: Այդ իրողու-
թիւնը պատահա՞ր մըն է պարզ ու զըժ-
բախտ, թէ հոգեկեար պատկեր մըն է խոր-
հրդապաշտ ու խորիմաստ . . . : Թէ՛ մին է
թերևս և թէ՛ միւսը մանուանդ, քաղցր
հոգի՛ :

* *

Հոն փութացող հո՛ժ, բազմերա՛մ ժո-
ղովուրդին խնդումէն — Կ'ըսէ Գրիգըր —
Բեթղեհէմի տուններուն և պանդոկներուն
մէջ առէ էր տեղի իջևանի . . . :

Կրնա՞յ ըլլալ ու տեղ չմնալ համե՛ստ,
աղքա՛տ ծնողներուն Յիսուսի, որոնք չու-
նէին լայն միջոցներ «չկայ»էն «կայ» շի-
նելու . . . :

Ու մենք Կ'ըսենք, Կ'աւելցնենք շա-
տերուն հետ խորհրդապաշտ մեկնումով .

— Յիսուս մարդ չէր մեզի նման, այլ
մարդացած Աստուածորդի: Ուրիշ խօսքով՝
Անիկա սէր էր և սրբութիւն անճառելի:
Ահ, սրբութիւն՝ որոնց կաթումն ընդունե-
լու, այո՛, Հոգի՛, չկար արժանի ոնէ հոգի,
չկա՛ր ոնէ սիրտ Բեթղեհէմ քաղաքին մէջ:
Ա՛յդ է պատճառը որ քաղաքէն ու տունե-
րէն դուրս մնացած — դուն խմացի՛ր՝ բա-
նաւորներու հոգիներէն ու սիրտերէն իրաց
մերժուած — գնա՛ց Յիսուս ծնանիլ Այրին
մէջ, քովը պի՛շ պի՛շ նայող անբան, ան-
բարբառ անասուններուն . . . : Խորհո՛ւրդ
անճառ, և նիւթ վսեմ խորհուրդներու
յուզի՛շ, անբա՛ւ . . . :

Ո՛հ, ի՛մ Հոգի՛, Ախտը իրեն ծննդա-
վայր և մուրը՝ օրօրան . . . :

Ըսուա՛ժ է ու մենք գիտենք, թէ Ա-
խտը այդ պատկերն է ստուգատիպ և սըր-
տայոյդ, ախտացած մեր Աբխազիին, ու
պատկերը նաև, աւա՛ղ, մեր մթաղնած ու
մեղսալիր, գա՛րջ, աղբարո՛յր հոգիներուն,

չե՛ղիս ու զազի՛ր վայելքներովը անասնա-
յա՛ժ սա մեր կեանքին . . . :

* *

Եկո՛ւր հիմա, Հոգի՛, երթա՛նք նայի՛նք
ու միասին խորհինք, խօսինք . . . :

* *

Տեսա՞ր պատկերը խորհրդաւոր ծննդ-
եան Այրին: Եւ հասկցա՞ր խորհուրդը մեծ
հոն լուսակաթ յայտնուած Աստուածորդի՛
սէ՛ր, սրբութիւն, կրա՛կ ու լո՛յս Յիսու-
սին . . . :

Այո՛, Հոգի՛, մի՛ զարմանար ու մի՛
զայնակդիր. — Յիսուս պէ՛տք էր որ հոն
ծնէր . . . : Իր սուրբ կրակով պէ՛տք էր
այրէ՛ր ու սրբէ՛ր, իր սուրբ լոյսով՝ լուսա-
ւորէ՛ր, օժէ՛ր, իր սուրբ սիրով պէ՛տք էր
վառէ՛ր, հրաշակերպէ՛ր ախո՛ւր զարե հո-
գիներուն, ալսն ու աղբը մեր սիրեւուն,
սրպեակի երկիր երկինգ դառնար ու վերա-
ծներ նոր մարդկութիւն . . . :

* *

Հոգի՛, հրաւէր մը կրկին քեզի. —

Մոռցի՛ր անյուշ պատմութիւնը Քրիս-
տոսի հրաշափառ ծննդեան, ու խորհրդա-
նշան պատկերն Այրին ծննդեան, որովհետեւ
միայն և միւսին ածնախմբումը էական չէ
կեանքիդ համար, հոգւոյդ համար, զա՛յդ
քաջ գիտցիր . . . :

Իբրեւ «տեղի իջևանի» էր երբեմն գա՛րջ,
աղտեղի՛, այսօր սակայն Ախտը այդ ծը-
ննդեան՝ դարձա՛ժ է Տաճա՛ր պաշտելի, ու
սրբուա՛ժ, համբուրելի՛, յար համբուրուա՛ժ
ուխտատեղի դարձած է այդ հաւատաւոր
մարդկութեան . . . : Թո՛ղ մնայ ան քեզի
համար ալ, իմ Հոգի՛, սրբազան վայր մը
խնկելի՛ բայց ա՛յդքան . . . : Այցելէ՛ հոն՝
և աղօթէ՛ երկիւղած. ուխտդ ըրէ՛, երկըր-
պագէ՛ և ինքնասո՞յդ խորհրդածէ, ներ-
շնչուի՛ր ու զօրացի՛ր՝ բայց ա՛յդքան . . . :

Չենք մենք յարգանքի հակառակ, ո՛հ,
երբեք: Թո՛ղ ամէն մարդ ունենայ պաշ-
տամունքի և աղօթքի իր վայրը՝ եթէ ան
ընտրուած է և բանաւոր պատճառն ունի:
Խորհէ՛, հարցո՛ւր, փնտռէ՛, գտի՛ր այդ բա-
նաւոր պատճառը և համբուրէ՛ այդ վայրը:

Էականք, կենսականք սա՛ է սակայն,
գիտցի՛ր, թէ ծնունդն այդ և ծննդավայրը՝

բուական և շեմք են պատմական, թէև ըս-
տան շնորհարհ՝, նուիրական ...

Ըսինք, յիշէ՛, թէ Յիսուս սովորական
մարդ մը չէր, չէ՛ր մահկանացու մեկի նման
և չէ՛ր ծնած, ապրած, մեռած մի անգամ։
Սէր-Աստուծոյ մարմնացում՝ յաւիտենական
էր և իր գոյութիւնն ալ անսկիզբ էր և
անվախճան։ Երբէ՛, ծնունդն իր մեզ հա-
մար էր։ Ու մե՛զ համար ալ կը ծնի միշտ,
կրնա՛յ ծնիլ։ Բայց մի անգամ մարմին ա-
ռած մեզ նման և մեզ համար, յետ այնու
իր ծնունդն ալ պիտի լինի, պէ՛տք է լինի՝
հոգեկան, այսինքն՝ ո՛չ Ախտիս մեզ Բեր-
դեմէմի, այլ այրեալուն մեզ մեր հոգիներուն,
եւ մտաւրին մեզ մեր սիրեալուն՝ միշտ մեղ-
սալիր ... որպէսզի մեր սիրեալն ու հոգի-
ները իրմո՛վ մաքրուած, իրմո՛վ սրբուած,
իրմո՛վ օծուե՛ն՝ դառնան օրբան, և այս ան-
գամ՝ օրբանք մեր ծննդեան. ու այդպիսով
հրաշափոխուած՝ անոնք դառնան սուրբ
խորաններ աստուածութեան ...

Հո՛ս ծանօթութիւն մը, ազնիւ Հոգի,
բայց ծանօթութիւն ոչ էական, այլ ազգա-
յին մանաւանդ։

Յունուար 6 ...

Կը յիշե՛ս, թուականն է հայ Մենդեան
և Աստուածայայտութեան։ Ո՛հ, Հոգի՛,
խորհրդաւոր թուական ... վեցերորդ օրը
ստեղծուած, բայց Արարչին հրամանին ան-
սաստուծով մեռած մարդոց։ Մարդացած
Աստուածորդուն ծննդեան թուականն ալ
այդ — այսինքն տարւոյն վեցերորդ օրը,
Յունուար 6ը պէտք է որ ըլլայ — խորհած
էին կանխապէս, բոլոր Բրիտանեայ աղ-
գեր։ Ինչո՞ւ վերջէն փոխեցին։ Այդ իրո-
ղութեան բացատրութեան տեղը չէ հոս.
այսքանը միայն յիշէ՛ դուն։

Տօնախմբէ՛ ուրեմն այդ օրն աղուո՛ր,
խորհրդաւոր, իմ Հոգի՛, երախտագէտ,
խնդո՛տ, խանդո՛տ ոգիով, աւետելով զայն
աշխարհին ցնծալի, զանգակներու դաշն
ու զիւր զօղանջներով և վեհ տաղերու, ա-
լելուներու, շարականներու հոգեաւելի
թրթռումներովը ...

Տօնախմբէ՛ այդ թուականը — Յուն-
ուար 6 — և մի՛ մօշնար դուն երբեք.
պատմական սխալ եթէ կայ՝ քուկդ չէ՛,
այլ ուրիշներունը։

Բայց մի՛ խաբուիր. Տօնն է այդ հրա-
շափառ յայնուրեանը Աստուածորդի Յի-
սուսին և ո՛չ Տօնը վերածնունդի ու հոգիիդ՝
աստուածային յայտնութեամբ ի քեզ նոյն
ինքն Աստուած-Յիսուսին՝ օրբն սէր և նը-
մարսութիւն ...

Տօնը Մենդեան Յունուար 6ի, այո՛,
Հոգի՛, թո՛ղ մեայ քու քաղցր յիշատակդ,
թո՛ղ ըլլալ քեզ ներշնչարան։ Բայց դուն
ունեցի՛ր և տօնէ՛ օրը քու վերածննդեանդ։

Սէր-Յիսուսը միշտ պատրաստ է ծնե-
լու։ Ամէն օր կ'իջնէ անկա երկինքէն, և
իջևանի ի խնդիր՝ կ'անցնի մեր տան առ-
ջէն, ու կը բախէ քաղցրօրէն զաները մեր
հոգիներուն, զաները մեր սիրեալուն ...
Պատրաստ ես՝ բաց. ա՛յդ է էականը։ Բայց
իրմով այնչուած՝ չունի՛ս բարութիւն, իր
սիրով ցօղուած՝ չունի՛ս սրբութիւն. իր
գութով չաղուած՝ չունի՛ս քաղցրութիւն,
իր լոյսով լուսաւոր՝ չունի՛ս ճշմարտու-
թիւն, իր ոգիով չնշաւոր՝ չունի՛ս արդա-
րութիւն, ո՛հ, փակած են դո՛ւն ալ քու
կարգիդ՝ զաները կեանքիդ և հոգիիդ, ի-
ջուսին առջև Սէր-Յիսուսին։ Ո՛հ, Անկա
չունի ծնունդ ի քեզ և դուն չունիս իրմով
ծնունդ ... Ու եթէ դուն չես վերածնած
այս իմաստով, ըսէ՛ Հոգի, ինչի՞ են պէտք
զանգակները Ս. Մենդեան, ի՞նչ իմաստ ու-
նին և արժէք՝ երգած երգերդ քու փառ-
քի, երգերը սիրոյ և խաղաղութեան։ Ո՛հ,
անոնք չեն օրբանիդ չուրջ երգուած երգեր
կեանքիդ նոր ծննդեան, այլ երգե՛րն են
թաղմանական՝ զազալին չուրջ ախոռա-
ցած, ախոռ մնացած՝ զազիր կեանքիդ և
գարշելի և աղբարձ՝ մեռած հոգւոյդ ...

Ե՛կ, բարեպաշտ իմ Հոգի, և թող այս
օրը, Բարին Աստուծոյ օր Բարի, ըլլայ եր-
ջանիկ օ՛րը մեր ծննդեան։

Տն՛ս Յիսուսը — անհուն սէր և բարութիւն
— իջած երկնից բարձունքէն, կ'անցնի մեր
տան առջևէն ու կը փնտռէ իջևան, ու կը
փնտռէ օրօրան՝ այրեալուն մեզ մեր հոգիներ-
ուն եւ մտաւրին մեզ մեր սիրեալուն։ Բա-
նա՛նք անոնց զաները — ո՛հ, քա՛ր, եր-
կա՛թ — ու հանդերձնք զանոնք իբրեւ
օրբան իր Մենդեան, ու յարգարենք զա-
նոնք նաև իբրեւ օրբան մեր ծննդեան։ Թող
ան կաթէ՛ հոն՝ իբրեւ Ոգի նմարսութեան

և սիրոյ: Այո՛, Հոգի՛, ըլլանք սէր և ճշմարտութիւն. թո՛ղ ցաթի հոն իբրեւ ճնորհ ու սրբութիւն՝ ըլլա՛նք շնորհ և սրբութիւն: Թո՛ղ փշէ հոն իբրեւ շունչը նոր ստեղծման՝ ըլլա՛նք ստեղծութեան հրաշունչ, և ոգի: Ու մենք ծծած այդ ոգիւն, ու մենք զգեցած այդ ճնորհը, ու մենք ներշնչած այդ շունչը, առնենք նոր կեանք ու վերածննդ, իբրեւ անմահ էակներ . . . : Ո՛հ, իմ Հոգի՛, ըլլա՛նք ամէնքս նոր էակներ . . . :

Լսէ՛, Հոգի՛:

Այն ատեն օրրանին վերեւ մեր հոգեւոր ծննդեան և կամարին տակ մեր հոգեկան երկնքին — նախկին Խորհրդային Միութեան — լսէ՛ ձայներն ազու՛ աւետաւոր հրեշտակներուն . . . : Լսէ՛ Խորհրդային և արքայական Խորհրդային կրօնական, մեր սրբացած մտքին, սրտին ու խրդահին: Լսէ՛, վերջապէս, հեղամբումն իր զուգը երգը. — «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ . . . »:

Յունուար 6-ին գնա՛, Հոգի՛, եկեղեցի, այո՛, տօնէ՛ սրտեռանդն՝ խնկեկի յիշատակը ծննդեան Սէր-Յիսուսին: Բայց այս անգամ զոյգ այդ տօնին, տօնէ՛ քու ալ տօնը հոգեւոր ծննդեան՝ շնորհիւ այդ Սէր-Յիսուսին: Ու երգը փառքի երգեցողաց, որ եղած է մինչև այդ օրը դաշնաթաւալ և օրօրուն քաղցր երգը օրօրեցեցեալ, թո՛ղ դառնայ երգը նորոգ քու կեանքիդ, միշտ փառք տուող, խաղաղասէր ամենուրեք և միշտ սիրող ամէն ոք . . . :

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ Ա. ՔԶՆՅ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԴՐԱԿԱՆ

ՍԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԱՇԼԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Պէշիկթաշլեանի Տաղարանը աղատող, ազգային գեղեցկութեան, փառքի վերածող քերթուածները ունիմ նկատի առնել վերջ: Աստիճառ սեռի մը չեն պատկանիր: Անոնց կը հանդիպինք երգերուն, եղբերեղներուն, ազաւորապաշտ թէքերիքով մը յօրինուած ոսանաւորներուն, պարագայական կտորներուն, ծանրաշունչ ոգեկոչումներուն շարքերով: Այս հաստատումը նրկատի ունի նոյնիսկ այն քերթուածները որոնց մէջ միջակ մասի մը քով իրապէս կենդանի, ազնուական հաստուածներ կը նրւածեն ամենէն դժուարահաճ դատող անգամ: Աստիճառէ շքեղ նմոյշ մըն է Յէշիկթաշլեանի, տարօրինակ որքան իրաւ, իր որոշ մասերուն մէջ: Ուրիշ նմոյշներ՝ Նիշիկթաշլեան, Տէշիկթաշլեան, Միշիկթաշլեան, Դիշիկթաշլեան, Զիշիկթաշլեան, Կիշիկթաշլեան, բոլորն ալ ոսկիին հետ անղուտ տարրերով բազազրուն, բայց հզօր ազդեցութեամբ աղնիւ տարրին պաշտպանուած:

Արդի քննադատութիւնը — դուրս են այս վերագրումէն՝ արեւելահայ անհասկացողութիւնը, ինչպէս արեւմտահայ աջ հիւսուած ու ձախ անհաւանութիւնը — աշխատած է գտնել զեախին մը ուր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան անունով մեղի հասած արդիւնքին մէջ յարգուէր իրաւ բանաստեղծութեան յղացքը, ըսել կ'ուզեմ՝ ինքիմով պայմանաւոր յուզումը օրով կը համակուինք երբ կուգանք շփումի արուեստի իրաւ գործի մը հետ: Ժամանակը քիչ դեր ունի այս իրաւը մասնաւորիւ արարքին մէջ: Դիմեցէք մեր յաջողակ քերթուածներուն խորհիւն, պատմական շրջաններէ, համոզուելու համար այս հաւաստումին արժէքին: Հաւաքատ բանաստեղծութիւնը ինքիմով կը վերլուծուի: Մ. Պէշիկթաշլեանի, Դուրեան Պետրոսի մեղքերը կուգան իրենց ժամանակէն: Եթէ Ա. Չիշիկթաշլեան պայ-